

23 жовтня 2025 р.

АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЄКТУ
«Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням
(рекодифікацією) положень книги першої»
від 21.09.2025 р. № [14056](#)

Ініціатори законопроекту

Народні депутати: Стефанчук Руслан Олексійович, Копиленко Олександр Любимович, Марчук Ігор Петрович, Стефанчук Микола Олексійович, Калаур Іван Романович, та інші.

Загальний контекст

Законопроект спрямований на системне оновлення загальних засад та інститутів приватного (цивільного) права, закріплених у книзі першій ЦК України, з метою створення сучасної, внутрішньо узгодженої та ефективної юридичної основи для регулювання приватних відносин. Документ орієнтований на модернізацію фундаментальних принципів приватного права, адаптованих до європейських стандартів і викликів ХХІ століття, а також на забезпечення потреб бізнесу, інвесторів і громадян у прозорому та надійному правовому регулюванні. На думку авторів, досягнення цієї мети можливе шляхом рекодифікації положень книги першої, що охоплює як концептуальні зміни, так і фрагментарні корегування, які усувають прогалини та неузгодженості.

Зокрема, завданнями законопроекту є:

- оновлення засад приватного права та удосконалення юридичного статусу суб'єктів - закріплення розширеного та відкритого переліку основних принципів цивільного законодавства, таких як юридична рівність і недискримінація, приватна автономія, свобода договору, заборона зловживання правом, добросовісність, справедливість, розумність, відповідно до сучасної європейської доктрини та практики, а також впорядкування класифікації юридичних осіб через чітке розмежування приватних і публічних, визначення вичерпного кола організаційно-правових форм (товариства, установи), регулювання участі держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад на засадах рівності;

- модернізація положень про правочини та договори - уточнення співвідношення «правочину» і «договору», застосування сучасних правил тлумачення договорів, принципу *contra proferentem*, перегляд підходів до недійсності правочинів, розширення можливостей сторін щодо відкладальних і скасувальних умов, зміни ціни тощо відповідно до автономії волі;

- вдосконалення інституту представництва - розширення та уточнення правил представництва з урахуванням гарантій прав третіх осіб у відносинах із представником;

- перегляд правил щодо строків та позовної давності - уточнення обчислення строків, зупинення та переривання позовної давності, розширення спеціальних строків для окремих вимог, забезпечення балансу між правами кредитора і боржника та запобігання зловживанню інститутом позовної давності.

- гармонізація з європейським правопорядком - імплементація положень відповідно до тенденцій приватного права ЄС, усунення норм-рудиментів радянського права, приведення термінології до міжнародних стандартів для сприяння інтеграції України у світовий та європейський юридичний простір.

Суть запропонованих змін

Законопроект спрямований на системне **оновлення положень Цивільного кодексу України щодо правового статусу юридичних осіб**. Документ передбачає перегляд базових понять, процедур створення, діяльності, реорганізації та припинення юридичних осіб, а також уточнення правосуб'єктності їхніх органів. У проекті запропоновано наблизити регулювання до сучасних європейських підходів, зокрема - **уніфікувати положення, що стосуються юридичних осіб приватного та публічного права**, посилити вимоги до прозорості, внутрішнього управління та відповідальності керівних органів.

Документ деталізує **положення щодо установчих документів, чіткіше визначає відносини між засновниками та організацією**, запроваджує поняття корпоративного договору, уточнює правила делегування повноважень виконавчим органам. Пропонується модернізована модель створення юридичної особи, де ключову роль відіграє електронна форма документів та державна реєстрація у цифровому середовищі. Передбачено також розширення переліку можливих способів припинення юридичних осіб, посилення гарантій прав учасників та бенефіціарів.

Пропонується уточнити поняття строку, порядок його обчислення, підстави зупинення, переривання та поновлення, а також наслідки спливу строків позовної давності. Документ наближає українську модель до стандартів європейського приватного права, зокрема - до принципів DCFR (*Draft Common Frame of Reference*).

У контексті юридичних осіб приватного права, включно з громадськими та благодійними організаціями, зміни є значущими, оскільки саме останні становлять більшість юридичних осіб приватного права, які діють на неприбуткових засадах. **Законопроект створює передумови для спрощення процедур реєстрації та управління ОГС**, зокрема через цифровізацію процесів, уточнення норм щодо органів управління та зменшення ризиків подвійного тлумачення положень статутів. Водночас зміни у сфері корпоративного управління та відповідальності **можуть потребувати додаткового нормативного узгодження із спеціальними законами**.

Документ також **розширює дієздатність дітей в питаннях, що стосуються участі у громадських організаціях**. Малолітні діти (прим. - діти віком до 14 років) отримують право на участь в дитячих громадських організаціях. Для неповнолітніх дітей (прим. діти віком від 14 до 18 років) деталізовано коло майнових і організаційних прав (можливість розпорядження доходами, укладення банківських договорів, самостійного звернення до органів влади). Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, також має право на участь в громадських організаціях.

Позитивні аспекти

Запропоновані зміни загалом спрямовані на модернізацію цивільного законодавства і приведення його до стандартів ЄС.

- Для ОГС позитивним є передусім **перехід до електронних форматів реєстрації**, подання документів та змін у статутних даних, що усуває необхідність особистої присутності та пришвидшує адміністрування діяльності. Уніфікація підходів до юридичних осіб приватного права зменшує фрагментарність регулювання, спрощує тлумачення норм для неприбуткових організацій і сприяє більшій передбачуваності правозастосування.
- Уточнення поняття “установчих документів” і **визначення внутрішньої структури юридичної особи** допомагає підвищити організаційну стійкість ОГС, запобігає конфліктам між членами органів управління, дає чіткіші орієнтири для ведення звітності. Закріплення можливості укладати корпоративні угоди між засновниками може стати інструментом регулювання внутрішніх суперечок без судового втручання.
- Важливим позитивом є також підхід до відповідальності посадових осіб: **уточнення обов’язків діяти добросовісно та розумно** забезпечує більшу прозорість управління і відповідає європейським принципам належного врядування. Для неприбуткового сектору це створює правові гарантії захисту від недобросовісних рішень керівників та зловживань у внутрішньому управлінні.
- **Можливість здійснювати представництво юридичної особи на підставі договору**, без довіреності роблять роботу виконавчих директорів оперативнішою та гнучкішою, дозволяючи делегувати повноваження без надлишкової паперової бюрократії.
- **Розширення дієздатності малолітніх дітей** можливістю участі в дитячих громадських організаціях є сприятливим аспектом для подальшого розвитку громадянського суспільства та їх залучення до громадського активізму.

Негативні аспекти, ризики

Разом із тим, для організацій громадянського суспільства існують **ризики надмірного ускладнення регулювання**.

- Запропонована уніфікація підходів до всіх юридичних осіб може призвести до того, що норми, розроблені для комерційних структур, будуть автоматично поширюватися на неприбуткові організації. Це, зокрема, стосується **переліку питань, щодо яких рішення ухвалюються загальними зборами, питань розподілу майна та відповідальності учасників, які не завжди коректно співвідносяться з природою ОГС**. Наприклад, для вчинення значного правочину (а на думку авторів це - правочин, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує десять відсотків вартості чистих активів товариства відповідно) необхідно скликати загальні збори та зібрати не менш як у 3/4 три чверті голосів з числа учасників юридичної особи, що для організацій із тривалим строком діяльності або організацій, які знаходяться у прифронтовій зоні, може бути проблематичним.
- Відсутність чіткого розмежування між положеннями Цивільного кодексу України та спеціальними законами **може спричинити колізії у**

правозастосуванні - наприклад, у частині порядку створення, реєстрації та діяльності громадських організацій. Існує також ризик, що підзаконні акти, якими керується Міністерство юстиції України, не будуть своєчасно адаптовані до нових норм, що може призвести до тимчасового блокування або затримок у реєстраційних процедурах.

- Окрему загрозу становить **можливість збільшення обсягу обов'язків щодо ведення внутрішньої документації та звітності**, що для малих неприбуткових організацій створюватиме додатковий адміністративний тиск. Також є небезпека, що посилення відповідальності керівників без уточнення механізмів контролю може призвести до надмірного ризику криміналізації помилок управління, що стримуватиме активність громадських лідерів.
- Деякі ризики для ОГС можуть виникнути через скорочення окремих строків позовної давності у певних видах зобов'язань або через **уніфікацію правил без урахування специфіки неприбуткової діяльності**. Наприклад, якщо строк буде застосовуватись однаково для комерційних і громадських суб'єктів, це може створити проблеми в тих випадках, коли діяльність ОГС має періодичний, грантовий або волонтерський характер і не завжди підпадає під «господарські» ритми.

Рекомендації щодо покращення

- Ініціювати консультації між представниками профільних міністерств і комітетів Верховної Ради та громадського сектору для узгодження нової редакції книги першої Цивільного кодексу України з практикою функціонування неприбуткових організацій.
- Забезпечити внесення у перехідні положення чітких гарантій непорушності статусу неприбуткових організацій та стабільності їхніх реєстраційних даних під час переходу до нової моделі правового регулювання.
- Розробити методичні рекомендації для ОГС щодо адаптації установчих документів до нових положень ЦК України *(зокрема, зразки оновлених статутів, внутрішніх положень, процедур скликання зборів)*.
- Домагатися збереження окремого, спрощеного порядку електронної реєстрації громадських організацій на Єдиному державному веб - порталі електронних послуг із можливістю автоматичного підтвердження неприбуткового статусу, внесення змін до відомостей про юридичну особу, або її припинення (саморозпуск).
- Крім того, варто уточнити положення, що правила про позовну давність не можуть тлумачитися на шкоду суб'єктам, які здійснюють неприбуткову діяльність в інтересах суспільства.

Висновок

Законопроект є важливим етапом у реформуванні цивільного законодавства, який покликаний створити сучасну, узгоджену систему приватного права. Для організацій громадянського суспільства він відкриває нові можливості для цифрової взаємодії, прозорого управління й підвищення довіри до сектору.

Водночас відсутність окремих процесуальних гарантій і механізмів може негативно позначитися на діяльності неприбуткових організацій у кризових умовах.

Повернення законопроекта на доопрацювання із залученням представників громадського сектору є необхідною умовою для збалансованого реформування цивільного права, яке враховуватиме інтереси бізнесу, держави та організацій громадянського суспільства.